

Ühisturu kujunemise alus „neli vabadust“

Kaupade vaba liikumine

Kaupade vaba liikumise efektiivsuse põhjendus tuleneb klassikalistest absoluutse ja suhtelise eelise teooriatest. Kui kaubavahetus riikide vahel toimub vabalt, siis riigid spetsialiseeruvad tootmistingimuste alusel oma absoluutse või suhtelise eelisega kaupade tootmisele ning iga riik hakkab tootma just neid kaupu, milliseid ta toodab efektiivsemalt. Tootmisressursid paigutatakse ümber nendesse tootmisharudesse, millel on eelisseisund võrreldes teiste riikide vastava tootmisharuga. See võimaldab rohkem kaupu ekspordida ning ekspordist saadud täiendavate vahendite eest saab rohkem importida kaupu, mida riigis ei toodeta. Kui riigid spetsialiseeruvad oma suhtelise eelisega kaupade tootmisele, võib maailmas toodang suureneada ilma, et selleks peaks lisanduma uusi tootmistegureid ehk tööjõudu ja kapitali.

Põhjendus, miks riigid on huvitatud spetsialiseerumisest tuleneb suhtelise eelise teooria edasiarendusest ehk Heckscher-Ohlini teooriast. Teooria kohaselt ekspordib riik kaupu, mille tootmisel kasutatakse antud riigis külluslikult leiduvaid ja seega odavamaid tootmistegureid ja impordib kaupu, mille tootmine nõuab suhteliselt napima ja seetõttu kalli tootmisteguri intensiivset kasutamist. Lihtsamalt öeldes, riik kus on palju odavat tööjõudu, ekspordib töömahukaid kaupu ja impordib kapitalimahukaid kaupu ja vastupidi riik, riik kus on tehnoloogia areng kõrgem ja füüsiline kapital võrreldes tööjõuga suhteliselt odavam, ekspordib kapitalimahukaid kaupu ning impordib tööjõumahukaid kaupu.

Suhteline eelis tuleneb tööjõu ja kapitali erinevatest hindadest erinevates riikides. Heckscher - Ohlini teooria kohaselt viib rahvusvaheline kaubandus lõpptulemusena tootmistegurite hindade ühtlustamisele erinevates riikides ehk toimub konvergens: riigis külluslikult leiduvate ehk odavamate tootmistegurite hinnad tõusevad ja riigis olevate nappide tootmistegurite hinnad langevad.

Heckscher - Ohlini teooria ei selgita, miks arenenud riigid, kus tootmistegurite hinnad on juba ühtlustunud, siiski jätkavad omavahel kaupade vahetamist ning vahetavad ka samalaadseid kaupu. Sellele andis seletuse P. Krugman, kes põhjendas kaubavahetust jõukate riikide vahel mastaabisäästu olemasoluga - masstoodang vähendab ühe ühiku toote omahinda. Krugman sidus mastaabisäästu teooria uue ideega, nimelt väitis ta, et tarbijad hindavad toodete mitmekesisust ehk brändi. Brändi omanik on teatud liiki monopol - isegi siis kui ta peab konkureerima teiste



brändidega - ning suures koguses kaupu tootes tekib brändi omanikul mastaabisääst. Seega on kaupu kasulik vahetada mitte ainult erinevate hindadega tootmisteguritega riikidel, vaid see on kasulik ka riikide vahel, kus tootmistegurite, tööjõu ja füüsilise kapitali hinnatasemed on sarnased. Ühel riigil on kasulik omada ühte brändi ja vahetada kaupu teise riigiga, kes omab teist brändi.

Vaba kaupade vahetus suurendab riikide heaolu, kuid sellega võivad lühiajaliselt kaasneda ka kulud. Nendes majandusharudes, kus suhteline eelis puudub, toob kaubavahetus kaasa tootmise vähenemise ning osa sotsiaalseid grupe satub halvemasse olukorda võrreldes olukorraga kus kaubavahetust piirati. See asjaolu on ka põhjuseks, miks leidub neid, kes avaldavad survet kaubavahetust piiravate meetmete kasutamiseks.

Kokkuvõtteks võib öelda, et kaupade vaba liikumise tulemuseks on olukord kus Euroopa ühisturg sarnaneb ühe riigi siseturule, kus riikide vahel lepatakse kokku ühistes normides ning partnerriikide vahel puuduvad piirangud kaupade liikumiseks. Kaupade vaba liikumine soodustab vaba konkurentsi, üldjuhul alandab kaupade hinda ja soodustab innovatsiooni.

Teenuste vaba liikumine

Teenuste vaba liikumise majanduslik põhjendus on sarnane kaupade vaba liikumise teema all käsitletuga, selle erisusega, et teenuste sektoris on üldjuhul tegemist tööjõumahukate tegevusaladega ning see omakorda soodustab tööjõu liikumist.

Tänapäeva majanduses on teenuste osakaal käibelt oluliselt suurem kui kaupade osakaal. Ka Euroopa Liidu ühisturul moodustab teenuste maht ligikaudu 70 protsenti käibest ning uued töökohad luuakse ligikaudu 90 protsendi ulatuses just teenuste sektorisse.

EÜ asutamislepingu järgi on teenus tasu eest osutatav tööstuslik, kaubanduslik, käsitöönduslik või vabakutselise tegevuse teenus ning teenuste vaba liikumine ei kata transporditeenuseid ja finantsteenuseid.

Teenuse piiriüleseks osutamiseks on 5 võimalust:

- Teenuse osutaja asutab uue ettevõtte tarbija asukohariigis
- Teenuse osutaja läheb ajutiselt tarbija asukohariiki
- Teenuse kasutaja läheb teenuse osutaja asukohariiki
- Teenuse osutaja ja kasutaja on oma riigis ning teenust osutatakse sidevahendite abil
- Nii teenuse osutaja kui tarbija lähevad kolmandasse riiki



Teenuste vaba liikumine tagab olukorra, kus ühisturu liikmesriikide ettevõtjatel on õigus pakkuda oma teenuseid kõikides liikmesriikides ning samuti on ühisturu liikmesriikide ettevõtjatel on õigus asutada oma ettevõtte ükskõik millises liikmesriigis. Teenuste vaba liikumine võimaldab efektiivsemalt kasutada tööjõudu ning suurendab tarbijate valikuvõimalusi.

Tööjõu vaba liikumine

Tööjõu vaba liikumine tähendab tootmisteguri “töö” vaba liikumist liikmesriikide vahel. Tavaliselt toimub tööjõu liikumine riikidest kus on suhteliselt palju odavamalt tööjõudu riikidesse, kus on vajadus tööjõu järele ning kus palgatase on kõrgem. Tööjõu vaba liikumise tulemusena ühtlustuvad isikute sissetulekud ja ühtlasi elatustasemed erinevates riikides. Palgatasemete ühtlustumine on kiirem nendes majandusharudes, kus tööjõud on suhteliselt mobiilne ning sissetulekute erinevused liikmesriikide vahel säilivad nendes majandusharudes, kus tööjõud on suhteliselt väikese mobiilsusega.

Lühiajaliselt võib tööjõu vaba liikumine tööjõu sihtriikide ettevõtetele kaasa tuua täiendavaid kulusid: tööjõu muutumine suhteliselt napiks ressursiks võib tekitada tööjõu puudujääki mõnedes majandusharudes, mis omakorda toob ettevõtete jaoks kaasa tööjõukulude suurenemise. Pikemas perspektiivis on see positiivne tegur, mis tõstab majanduse efektiivsust sundides ettevõtteid läbi viima struktuurimuudatusi ja suurendama tootlikkust.

Tööjõu vaba liikumise tulemusena on kõikide liikmesriikide kodanikud on ühtlasi ka ühisturu kodanikud ning võivad asuda elama või töötama ükskõik missugusesse liikmesriiki. See omakorda soodustab vaba konkurentsi ja majandusliku konvergentsi liikmesriikide vahel.

Kapitali vaba liikumine

Kapitali vaba liikumine võimaldab piiranguteta investeerimise ja laenamise liikmesriikide vahel, mis omakorda toob kaasa võimaluse kapitali efektiivsemalt kasutada ning heaolu suurendada. Jõukamates riikides, kus kapitali on suhteliselt palju, kaasneb investeerimisel ainult kodumaale kapitali tulukuse vähenemine kuna investeerimisprojekte on suhteliselt vähem. Riigis, kus kapitali on suhteliselt vähe, on investeringutelt võimalik teenida suuremat tulu. Kapitali vaba liikumise tulemusena hakkab vaba kapital väiksema tulukusega jõukamast riigist liikuma riiki, kus kapitali tulukus on suurem. See protsess toimub niikaua, kuni kapitali tulukused mõlemas riigis võrdsustuvad.



Kapitali kasutamise järgi jagatakse investeeringud otse- ja portfelliinvesteeringuteks. Portfelliinvesteeringud on üldjuhul investeeringud välismaistesse väärtpaberitesse ilma ettevõtte kontrollimise huvita. Otseinvesteeringud on sellised investeeringud, kus investeeringuga kaasneb ka pikaajalise investori majandushuvi ja teatud kontroll ettevõtte tegevuse üle. Otseinvesteeringute tegemisel ja tootmise viimisel sihtturule asendatakse kaupade liikumine sisuliselt kapitali liikumisega.

Välisinvesteeringute sissevoolul on mitmeid positiivseid mõjusid kapitali sihtriigile. Uued investeeringud võimaldavad luua uusi töökohti ja lahendada töökohtade puudumise probleemi. Täiendavalt lisanduvad investeeringud soodustavad majanduskasvu ja heaolu suurenemist sihtriigis. Samuti saab positiivse tegurina esile tuua tootmise ülekandumisega kaasnevate uute tehnoloogiate ning juhtimis-, tootmis- ja turundusoskuste lisandumist kapitali sihtriigis.

Lõpptulemusena võivad mõlemad riigid: sihtriigis toodetakse rohkem toodangut ning doonorriigis saadakse kapitalilt suuremat tulu. Lühiajaliselt kaotavad sihtriigi kapitalu omanikud, sest täiendav kapitali sissevool vähendab nende sissetulekut kapitalilt.

Kapitali vaba liikumise tulemusena puuduvad piirangud ja kitsendused ja partnerriigi investoritele ja laenajatele ning investeerimine toimub ühtsetel alustel kõikide liikmesriikide kodanikele. Kapitali vaba liikumine võimaldab efektiivsemalt kasutada kapitali ning soodustada majandusarengut investeerimisvõimaluste suurendamise kaudu.

Kokkuvõte

- Rahvusvaheline majandusintegratsioon on positiivse efektiga, eelkõige kindlasti keskmise suurusega ja väikestele riikidele.
- Integratsiooni positiivne efekt on nähtav alles pikas perspektiivis.
- Lühiajaliselt võivad integreerumisprotsessiga kaasneda kulud, mis aga pikaajalises perspektiivis kompenseeritakse integreerumisest saadava kasuga.